

15.11.2024

Useilla hallinnon tasoilla luottamushenkilönä toimimista arvioiva työryhmä

Valtiovarainministeriö on tänään asettanut työryhmän arvioimaan useilla eri hallinnon tasoilla luottamushenkilönä toimimista sekä vaalikelpoisuutta koskevaa sääntelyä.

Toimikausi

Työryhmän toimikausi on 15.11.2024 - 15.12.2025.

Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman vaali - ja puoluelainsäädäntöä sekä demokratian käytäntöjä koskevassa luvussa käsitellään vaalikelpoisuutta ja osallisuuden vahvistamista. Hallitusohjelman mukaan hallitus käynnistää laajan selvitystyön liittyen eri tasoilla tehtävän päätöksenteon mahdolliseen päällekkäisyyteen ja jääviyskysymyksiin sekä kunnan ja hyvinvointialueen työntekijöiden osallistumiseen kunta- ja aluehallitusten ja niiden alaisten lautakuntien työhön.

Perustuslain 2 §:ssä säädetään yksilöiden oikeudesta osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen. Perustuslain 14 §:ssä säädetään vaali - ja osallistumisoikeuksista. Jokaisella Suomen kansalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää valtiollisissa vaaleissa ja kansanäänestyksessä. Vaalikelpoisuudesta valtiollisissa vaaleissa on voimassa, mitä siitä erikseen säädetään tässä perustuslaissa. Jokaisella Suomen kansalaisella ja maassa asuvalla muulla Euroopan unionin kansalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää Euroopan parlamentin vaaleissa sen mukaan kuin lailla säädetään. Jokaisella Suomen kansalaisella ja maassa vakinaisesti asuvalla ulkomaalaisella, joka on täyttänyt kahdeksantoista vuotta, on oikeus äänestää kunnallisvaaleissa ja kunnallisessa kansanäänestyksessä sen mukaan kuin lailla säädetään. Oikeudesta muutoin osallistua kuntien hallintoon säädetään lailla. Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.

Vaalikelpoisuudesta valtiollisissa vaaleissa säädetään perustuslaissa. Vaalikelpoisuudesta kunnan toimielimiin säädetään kuntalaissa ja hyvinvointialueen toimielimiin hyvinvointialueesta annetussa laissa. Vaalilaissa, kuntalaissa tai hyvinvointialuelaisissa ei rajoiteta henkilön toimimista

luottamushenkilönä usealla hallinnon tasolla, kansanedustajana, hyvinvointialueen ja kunnan luottamushenkilönä.

Yleisellä vaalikelpoisuudella tarkoitetaan edellytyksiä, jotka henkilön on täytettävä, jotta hänet ylipäätään voidaan valita luottamustoimeen. Hyvinvointialueilla ja kuntalaissa säädetään myös toimielinakohtaisista vaalikelpoisuuden rajoituksista. Hyvinvointialueilla ei rajoiteta hyvinvointialueen alueella sijaitsevan kunnan luottamushenkilöiden vaalikelpoisuutta hyvinvointialueen toimielimiin, vastaavasti kuntalaissa ei rajoiteta hyvinvointialueen luottamushenkilöiden vaalikelpoisuutta.

Vaalikelpoisuuden rajoitukset ovat poikkeus oikeudesta osallistua itsehallintoyhteisön hallintoon. Vaalikelpoisuudessa on kyse siitä, voiko henkilö olla ehdolla ja voidaanko hänet valita tiettyyn tehtävään tai toimielimeen. Esteellisyys liittyy aina yksittäisen asian käsittelyyn viranomaisissa. Hallinnon uskottavuus ja toimivuus edellyttävät, että toimielimen jäsenenä ei ole henkilöitä, joilla on liian voimakas oma tai taustayhteisönsä intressi valvottavanaan. Vaalikelpoisuussäännöksillä turvataan päätöksenteon puolueettomuutta siten, että todennäköisimpiä eturistiriitatilanteita vältettäisiin jo ennakolta. Vaalikelpoisuusrajoituksilla turvataan hyvän hallinnon toteutumista. Pelkät esteellisyyssäännökset eivät kaikissa tapauksissa riitä puolueettomuusvaatimuksen huomioimiseksi. Esteellisyydestä säädetään hallintolain lisäksi kuntalaissa ja hyvinvointialueilla.

Valtiovarainministeriö asetti vuonna 2023 hyvinvointialueen toimielinten kokoonpanoa koskevan sääntelyn muutostarpeita arvioivan työryhmän. Työryhmän arviomuistiossa (Arviomuistio hyvinvointialueen toimielinten kokoonpanoa koskevan sääntelyn muutostarpeista, valtiovarainministeriön julkaisuja 2023:48 <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165035>) käydään läpi vaalikelpoisuutta koskevien säännösten taustaa. Muistiossa arvioidaan sääntelyn kehittämistarpeita suhteessa kansanvaltaisuuteen, vaali- ja osallisuusoikeuksiin sekä hyvän hallinnon takeisiin. Arviomuistion mukaan ensimmäisissä aluevaaleissa valituista aluevaltuutetuista kunnanvaltuutettuja oli 76,7 prosenttia ja kansanedustajia 7,8 prosenttia (lähde: Tilastokeskus, Aluevaalit 2022, tarkastuslaskennan tulos).

Valtiovarainministeriö on asettanut toimikaudelle 1.6.2024 –31.12.2024 selvityshenkilöksi julkisoikeuden professori Janne Salmisen valmistelemaan useilla hallinnon tasoilla luottamishenkilönä toimimista koskevan oikeudellisen selvityksen. Oikeudellisessa selvityksessä käsitellään eri hallinnon tasolla samanaikaisesti päätöksentekijänä toimimista eri näkökulmista kuten perustuslain turvaamat kansanvaltaisuus, vaali- ja osallistumisoikeudet sekä hyvän hallinnon takeiden toteutuminen mukaan lukien vaalikelpoisuutta ja esteellisyyttä koskeva sääntely. Selvityksessä käydään läpi muun muassa esteellisyytilanteiden

esiintymistä ja niitä koskevaa tulkintaa sekä oikeuskäytäntöä. Selvityksen ohella asetetaan työryhmä arvioimaan useilla eri hallinnon tasoilla luottamushenkilönä toimimista sekä vaalikelpoisuutta koskevaa sääntelyä.

Tehtävät

Työryhmän tulee arvioida usealla hallinnon tasolla eri tasoilla tehtävän päätöksenteon mahdollisia päällekkäisyyksiä ja jääviyskysymyksiä sekä kunnan ja hyvinvointialueen työntekijöiden osallistumista kunta- ja aluehallitusten ja niiden alaisten lautakuntien työhön. Työryhmä arvioi nykytilaa ja lainsäädännön kehittämistarpeita ottaen huomioon edellä Tausta -kappaleessa mainitut selvitykset, vallitsevat yhteiskunnalliset olosuhteet sekä kevään 2025 kunta - ja aluevaalien tulokset ja ajantasaisen tilan teen kuntien ja hyvinvointialueiden toimielinten kokoonpanoissa sekä päätöksenteossa. Työryhmä kokoaa työnsä tulokset arviomuistioksi. Lisäksi työryhmä raportoi työn etenemisestä jo keväällä 2025 vaaleihin mennessä niin, että toimielimiä koskeva ohjeistus on käytettävissä vaalien jälkeisessä paikkajaossa. Arviomuistion tulee sisältää työryhmän tarpeelliseksi katsomat ehdotukset ja suositukset. Työryhmä voi tehdä myös muita selvitysten perusteella tarkoituksenmukaiseksi katsomiaan sekä vaalikelpoisuutta, päätöksentekoa ja johtamista koskevia lainsäädännön kehittämisehdotuksia.

Organisointi

Tehtävää toteuttamaan asetetaan työryhmä seuraavasti:

Hallitusneuvos Mervi Kuittinen, valtiovarainministeriö (kunta- ja alueosasto), puheenjohtaja

Lainsäädäntöneuvos Heini Färkkilä, oikeusministeriö, varapuheenjohtaja

Erytisasiantuntija Elina Rissanen, oikeusministeriö, jäsen ja sihteeri

Hallitusneuvos Erkki Papunen, sosiaali - ja terveystieteiden ministeriö, jäsen

Lainsäädäntöneuvos Merja Salmi, valtiovarainministeriö (hyvinvointialueiden ohjausosasto), jäsen

Neuvotteleva virkamies Suvi Savolainen, valtiovarainministeriö (kunta - ja alueosasto), jäsen ja sihteeri

Juristi Katriina Martikainen, Suomen Kuntaliitto ry, jäsen

Johtava juristi Sami Uotinen, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy, jäsen

Johdon sihteeri Anu Martikainen, valtiovarainministeriö (kunta- ja alueosasto), tekninen sihteeri

Parlamentaarinen puoluesihteeriryhmä seuraa työryhmän työskentelyä.

Työryhmä kuulee työssään hyvinvointialueiden ja kuntien edustajia ja muita keskeisiä sidosryhmiä ja ulkopuolisia asiantuntijoita. Työryhmä voi lisäksi järjestää tarpeelliseksi katsomiaan seminaari- ja työpajatilaisuuksia ja teettää erillisselvityksiä.

Työryhmän kokoonpano ei täytä naisten ja miesten välisestä tasa -arvosta annetun lain (609/1986) 4 a §:ssä asetettuja vaatimuksia. Työryhmässä

edustettuina olevat organisaatiot ovat nimenneet jäsenet työryhmään heidän erityisosaamisensa vuoksi , joten poikkeamiselle on lain 4 a §:n 1 momentissa tarkoitetut erityiset syyt.

Kustannukset

Työryhmän työ tehdään virkatyönä ja kukin organisaatio vastaa omista valmistelu- ja muista kustannuksistaan. Mahdolliset muut työryhmän työskentelyn edellyttämät kustannukset maksetaan valtiovarainministeriön toimintamenomomentilta 28.01.01.

Kunta- ja alueministeri

Anna-Kaisa Ikonen

Osastopäällikön sijainen,
finanssineuvos

Pasi Leppänen

Jakelu / Sändlista

Päätöksessä mainitut

Tiedoksi / För kännedom

VM/valtiosihteeri Kokko
VM/valtiosihteeri Slunga-Poutsalo
VM/valtiosihteeri kansliapäällikkönä Majanen
VM/alivaltiosihteeri Huovinen
VM/hallinto- ja kehitysjohtaja Nousiainen
VM/erityisavustaja Kurki
VM/erityisavustaja Niskala

VN/27147/2024-VM-11

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: